

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

УДК.371.134:74/07

*Олена Семенова, аспірант кафедри образотворчого мистецтва
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

У статті розглянуто категоріально-понятійний апарат педагогічних умов формування художньо-творчої компетенції. З'ясовано, що для ефективного функціонування педагогічної моделі доцільно використовувати такі педагогічні умови: орієнтація на цінності художньої творчості, стимулювання художньо-творчої активності, збагачення художньо-творчого досвіду. Проведено теоретичний аналіз та визначено місце запропонованих педагогічних умов у практичній підготовці майбутніх вчителів образотворчого мистецтва.

Ключові слова: педагогічні умови, вчитель образотворчого мистецтва, цінності художньої творчості.

Лит. 11.

*Елена Семенова, аспирант кафедры изобразительного искусства
Уманского государственного педагогического университета имени Павла Тичины*

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ХУДОЖЕСТВЕННО- ТВОРЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА

В статье рассмотрен категориально-понятийный аппарат педагогических условий формирования художественно творческой компетенции. Установлено, что для эффективного функционирования педагогической модели целесообразно использовать такие педагогические условия: ориентация на ценности художественного творчества, стимулирование художественно-творческой активности, обогащения художественно-творческого опыта. Проведен теоретический анализ и определено место предложенных педагогических условий в практической подготовке будущих учителей изобразительного искусства.

Ключевые слова: педагогические условия, учитель изобразительного искусства, ценности художественного творчества.

*Olena Semenova, Postgraduate student of the Fine Arts Department
Uman Paul Tychyna State Pedagogical University*

THE PEDAGOGICAL CONDITIONS OF FORMATION OF COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS OF FINE ART

The article examines the categorial-conceptual apparatus of the pedagogical conditions of formation of artistic creative competence. It was found that for the effective functioning of the educational models the following pedagogical conditions should be used: focusing on the value of art, the stimulation of artistic and creative activity, enriching the artistic and creative experience. The author conducts the theoretical analysis and defines the place of the proposed pedagogical conditions in the practical training of future teachers of fine arts.

Keywords: pedagogical conditions, a teacher of fine arts, values of art.

Постановка проблеми. Аналіз наукових джерел та практик навчання студентів мистецьких факультетів вищих навчальних закладів засвідчує, що питання організації педагогічних умов, спрямованих на формування і розвиток художньо-творчої компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва недостатньо вивчений. Формування художньо-творчої компетентності є одним із вагомих сутнісних елементів мистецького навчання.

Гостра практична необхідність і очевидна актуальність проблеми диктують потребу теоретичного вивчення психолого-педагогічних

аспектів художньо-творчої компетентності. Зокрема, створення ефективних педагогічних умов її формування у майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Педагогічні умови розуміємо як спеціально створені обставини, необхідні і достатні для ефективного формування художньо-творчої компетентності. Такими обставинами є створення відповідного психолого-педагогічного середовища, доцільний добір методів та організаційних форм роботи.

Аналіз останніх досліджень. Проблемі художньо-творчого розвитку особистості присвячено ряд досліджень. Художньо-творчі

аспекти розвитку школярів досліджували В. Барко, О. Борисова, В. Вільчинський, Л. Вигодський, І. Гадалова, С. Коновець, О. Костюк, В. Кузін, С. Мелік-Пашаєв, О. Рудницька, В. Сухомлинський, В. Томашевський, П. Якобсон та ін. Розвиток особистості засобами образотворчого мистецтва досліджували такі художники-педагоги як П. Чистяков, Д. Кардовський, М. Реріх, І. Репін, М. Беда, М. Кириченко та ін.

Дослідженням педагогічних умов у різних сферах педагогіки займалися О. Белкін, О. Городиська, Н. Іполітова, Л. Качалова С. Кашлев, В. Нестеров, Н. Кузьміна, І. Раченко, М. Недвецька, І. Птіцина, Н. Яковлева та інші вчені.

Мета статті. Теоретично обґрунтувати ефективні педагогічні умови формування художньо-творчої компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Художньо-творчу компетентність майбутнього вчителя образотворчого мистецтва ми визначаємо як здатність до неперервного збагачення власного візуального досвіду, розвиток естетичного смаку й спеціальних здібностей, поповнення знань, удосконалення вмінь і навичок з художнього формотворення засобами композиції в практиці активного продукування оригінальних за змістом, технічно майстерних та об'єктивно-ціннісних творів. Все це стає міцним підґрунтям для досягнення вершин художньо-педагогічного професіоналізму. Крім того, розроблена нами експериментальна модель являє собою освітній процес, спрямований на якісні зміни у встановленій системі освіти та композиції, зокрема. До складу моделі формування художньо-творчої компетентності входять нормативно-цільовий, методологічний, процесуальний, дидактико-змістовий та результативний блоки.

Ефективність функціонування педагогічної системи можлива лише при взаємодії всіх окреслених блоків та впровадження відповідних педагогічних умов.

Наразі зробимо спробу визначити, що ж являє собою поняття “педагогічні умови”. У своєму дослідженні В. Андреев трактує педагогічні умови як обставини навчального процесу, які є результатом цілеспрямованого відбору та застосування елементів змісту, методів та форм навчання для досягнення певних дидактичних цілей [1, 254].

В. Манько “педагогічні умови” визначає як взаємопов’язану сукупність внутрішніх та зовнішніх параметрів а також їх якісних характеристик, які забезпечують високу результативність навчально-виховного процесу і

відповідають психолого-педагогічним критеріям оптимальності [7].

А. Найн дефініцію “педагогічні умови” розглядає як сукупність об’єктивних можливостей, змісту, форм, методів і засобів, які спрямовані на вирішення завдань педагогічного дослідження [10, 15].

Відтак, аналіз вище зазначених педагогічних джерел дозволяє стверджувати, що “педагогічними умовами” є педагогічно-комфортне середовище яке сприяє успішному виконанню певної діяльності та забезпечує досягнення високого професійно-творчого рівня.

Обґрунтовуючи ефективні педагогічні умови формування художньо-творчої компетентності майбутніх вчителів образотворчого мистецтва проаналізуємо педагогічні дослідження за схожими тематиками. Так, О. Музика для розвитку творчих здібностей майбутніх вчителів образотворчого мистецтва визначає наступні педагогічні умови: урахування вікових особливостей та індивідуальних творчих здібностей студентів, створення атмосфери співтворчості і діалогічної взаємодії в навчально-виховному процесі, активізація творчої діяльності студентів на заняттях із фахових дисциплін, спрямування студентів на рефлексію власної творчої діяльності [8, 85].

До педагогічних умов, що сприяють розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх учителів технологій відносять: створення проблемно-пошукових ситуацій та творчих завдань, спрямованих на розвиток художньо-творчих здібностей майбутніх учителів технологій; забезпечення індивідуального та диференційного підходів підготовки студентів до художньо-творчої діяльності; створення на заняттях творчої атмосфери, основною характеристикою якої є творча взаємодія педагога і студента під час розв’язання проблемних задач.

Н. Комашко визначає педагогічні умови формування творчої компетентності майбутнього дизайнера: оптимальне поєднання змісту, форм, методів і засобів у вивченні комп’ютерної графіки; створення атмосфери креативності на академічних заняттях; незалежне забезпечення контролю, оцінювання та корекції творчого розвитку студентів.

М. Мартенчук називає наступні педагогічні умови формування професійно-творчої компетентності: надання права вибору особистісних стратегій поведінки; залучення до самопроектувальної творчої діяльності; включення у навчально-дослідницький процес.

Отже, проаналізувавши наукові дослідження в галузі педагогіки ми визначили не одну, а цілий

ряд педагогічних умов, які на нашу думку, є необхідними для ефективного формування художньо-творчої компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва засобами композиції. Ці умови є взаємопов'язаними, а впровадження їх у практику забезпечить максимально ефективні результати процесу формування художньо-творчої компетентності.

Першою педагогічною умовою є *орієнтація на цінності художньої творчості*. Орієнтація (спрямованість) є важливою складовою художньо-творчої діяльності. В. Муляр стверджує що спрямованість є не лише наслідком впливу соціального оточення, а також, результатом внутрішньої активності особистості [9, 240].

Формування художньо-творчої компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва не можливе без засвоєння системи цінностей які існують в нашому суспільстві. Пізнати їх можливо через осягнення мистецтва, через виявлення ставлення до художніх творів. Розвиток власного ставлення до цінностей художньої творчості сприяє формуванню суб'єктивності особистості. Суб'єктивність має вияв у двох видах діяльності: репродуктивна діяльність (сприйняття, аналіз і переосмислення художніх цінностей), продуктивна діяльність (творчий процес).

Світ художніх цінностей створює можливим розвиток особистісних моральних якостей та творчих здібностей, зокрема.

У підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва необхідним є розвиток культури сприйняття художніх цінностей. Процес сприйняття має такі складники: здібність до засвоєння та оцінювання, емоційне переживання та усвідомлення. Художнє сприйняття є результатом духовного виховання особистості та процесом віддзеркалення творів мистецтва. Б. Теплов вважає, що обов'язковим елементом художнього виховання є виховання здібності сприйняття. Сприйняття творів мистецтва є творчим активом особистості, який характеризується глибиною творчого переживання та участю у цьому процесі самої особистості [11].

Відомий психолог Л. Виготський стверджував: "для того щоб належно сприймати твори мистецтва необхідно творчо подолати своє особисте почуття, знайти його катарсис, і тоді вплив мистецтва знайде свій прояв повністю" [2, 237].

Художньо-творчі цінності допомагають осягнути ставлення особистості до будь-якого явища у житті, під час спілкування з ними відбувається передача знань та формування ціннісного ставлення. Так відбувається

взаємозв'язок знання і почуття, таке можливе тільки у мистецтві.

Орієнтація на художньо-творчі цінності робить можливим формування особистості, яка засвоює моральний, емоційний, соціальний досвід мистецтва. Творчість є провідником у світі мистецтва, допомагаючи пояснити його образну мову та втілитися в справжній витвір мистецтва.

Орієнтування вчителя образотворчого мистецтва на художні цінності активізує процес творчої діяльності, що ефективно впливає на розвиток художньо-творчої активності. *Стимулювання художньо-творчої активності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва при формуванні художньо-творчої компетентності є другою педагогічною умовою нашої моделі.*

На думку Н. Мазур стимулювання – це процес вибору та застосування стимулів, здатних сформувати у людини систему мотивів до очікуваних дій [6, 6].

Творча активність – це стійка інтегративна якість. Вона притаманна і особистості, і діяльності яку вона виконує та супроводжується цілеспрямованою єдністю мотивів і дій які супроводжуються усвідомленим пошуком вирішення творчих ситуацій. Творча активність характеризується розвитком пізнавальних здібностей та веде до оволодіння професійними знаннями і розвитком наполегливості при досягненні цілей.

С. Кудрявцева зазначає, що основу художньо-творчої активності складають художні знання, оцінки, переживання, діяльність яка стає можливою на фоні соціальної активності [4, 16].

Художньо-творча активність – це піднесення або ж натхнення – це стан підняття внутрішніх сил, переживання людини при народженні твору або мистецтва. Для натхнення характерне ж творче підняття при якому відбувається сплеск думок та почуттів під час зміни творчої діяльності яка поєднує фізичні і духовні сили в єдине ціле. Без такого поєднання творчих сил та можливостей людини не може бути повноцінної художньо-творчої активності.

Отже, стимулювання художньо-творчої активності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва це – процес за якого створюються умови за яких студент прагне працювати та вирішувати творчі завдання. Ознайомлюючись із різними творами мистецтва, випробовуючи свої сили у різних видах мистецтва, працюючи з різними художніми матеріалами та техніками, створюючи власні твори, активність у різних видах роботи дозволяють студенту стати ніби споживачем та співавтором мистецького процесу, набути необхідного художньо-творчого досвіду та

взаємодії між викладачем та студентом. Атмосфера творчості на навчальних заняттях підсилює доброзичливе ставлення та створює позитивний настрій, спрямовує на активність при здобуванні знань, умінь та навичок, стимулює мотивацію до збагачення художньо-творчих вмінь та передового педагогічного досвіду.

Третьою педагогічною умовою є *збагачення художньо-творчого досвіду* майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.

Розглянемо категорію художньо-творчого досвіду яка позначає взаємодію художнього і творчого. Категорія поняття “художне” з’являється при розвитку мистецтва та є його галуззю що входить до більш загального поняття “творче”.

Художність є виявом предметності, яка створена людиною та представляє людські цінності, якими керується особистість. Художня предметність має особистісне значення тоді коли індивідуальність переживає її внутрішньо. Такий процес переживання внутрішніх і зовнішніх факторів дає початок художньо-творчої категорії. Художня творчість є самостійною діяльністю, що не дотримується ніяких правил, навпаки створює їх сама [5, 577].

Творчий досвід формується за допомогою різних суб’єктивних та об’єктивних факторів, він є не лише результатом творчої діяльності. Художній досвід – це наслідок який здобувається при спілкуванні з художніми цінностями. Тому, можна стверджувати, що і художній і творчий досвід мають єдину основу та є результатом художньо-творчої діяльності особистості [3].

Збагачення художньо-творчого досвіду відбувається в період коли майбутній фахівець проникає у внутрішній зміст картини, скульптури будь-якого художнього твору. Такий досвід, який студент здобуває в процесі творчої діяльності в подальшому забезпечуватиме професіоналізм майбутнього вчителя образотворчого мистецтва та дозволяє як найширше реалізувати свій творчий потенціал, віднайти, проаналізувати та розв’язати помилки в своїй педагогічній діяльності.

Ми вважаємо, що збагачення художньо-творчого досвіду майбутніх учителів образотворчого мистецтва відбувається у процесі вивчення творчості видатних митців, під час спільної роботи в проблемних групах, відвідуванні виставок художників рідного краю та виставок своїх колег, копіюванні відомих творів мистецтва, відвідуванні майстер-класів, участі в різного рівня конкурсах та олімпіадах, виконанні навчальних завдань та пошуку аналогів в Інтернет-ресурсах тощо.

Висновки. Отже, формування художньо-творчої компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва буде ефективним за умов забезпечення орієнтації на цінності художньої творчості, стимулювання художньо-творчої активності, збагачення художньо-творчого досвіду. Впровадження останніх у процес підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва сприятиме виявленню бажання та інтересу до художніх цінностей, розвиватиме уяву, фантазію, креативність, сприятиме збагаченню знань із теорії образотворчого мистецтва тощо. Перелічені критерії є визначальними та дозволяють досягти високих результатів при формуванні художньо-творчої компетентності.

Перспективи подальших досліджень. Сучасна підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва передбачає створення найсприятливіших педагогічних, організаційних, інформаційних та інших умов для самоосвіти та саморозвитку. Вивчення досвіду використання інноваційних технологій навчання дисциплінам художнього спрямування можуть бути проблемами подальших досліджень, що значно розширить творчі можливості освітнього мистецького процесу.

1. Андреев В.И. Педагогика творческого саморазвития. Инновационный курс. Кн.1 / В.И. Андреев. – Казань: Казанский университет, 1996. – 567 с.

2. Выготский Л.С. Психология искусства. Анализ эстетической реакции. Изд. 5. Испр. и доп. Комментарии В.В. Иванова и И.В. Пешикова. – М.: Лабиринт, 1997. – 416 с.

3. Казан М.С. Эстетическое и художественное воспитание в развитом социалистическом обществе [Текст] / М.С. Казан. – Л.: Ленингр. орг. о-ва “Знание” РСФСР, 1984. – С. 44.

4. Кудрявцева С.П. Некоторые особенности развития художественной активности учащейся молодежи // Искусство и художественное развитие учащихся. Сборник научных трудов. – Л., 1977. – 116 с.

5. Лосев А.Ф. Эстетика Возрождения. Исторический смысл эстетики Возрождения / Сост. А. А. Тахо-Годи. – М.: Мысль 1998. – 780 с.

6. Мазур Н.О. Формування системи мотивації продуктивності персоналу підприємства. / Автореферат дисертації на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук. спеціальність 08.06.01 – Економіка, організація і управління підприємствами. 2004. – Львів. 22с.

7. Манько В.М. Дидактичні умови формування у студентів професійно-пізнавального інтересу до спеціальних дисциплін / В.М. Манько //

Соціалізація особистості: зб. наук. пр. Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова. – К.: Логос, 2000. – Вип. 2. – С. 153 – 161.

8. Музика О.Я. Розвиток творчих здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва а процесі вивчення фахових дисциплін: монографія / О.Я. Музика. – Умань: ПП Жовтий О.О., 2012. – 188 с.

9. Муляр В.І. Самореалізація особистості як

соціальна проблема: (філософсько-культурологічний аналіз) / В.І. Муляр. – Житомир, 1997. – 214 с.

10. Найн А.Я. Педагогический эксперимент: методика его организации: учебное пособие / А.Я. Найн, З.М. Уметбаев. – Магнитогорск: МаГУ, 2002. – 127 с.

11. Теплов Б.М. Психологічні питання художнього виховання / Б.М. Теплов // Питання художнього виховання / АПН РСФСР. – М. – Л., 1963. – 201 с.

Стаття надійшла до редакції 14.07.2016

Вражаючі факти про Івана Франка, які варто знати:

Відзначався колосальною працездатністю. За 40 років активного творчого життя кожних два дні виходив новий твір письменника (вірш, новела, повість, роман, монографія тощо). Щороку видавав по 5 – 6 книжок.

Став першим професійним українським письменником, який заробляв на життя літературною працею.

У гімназії сидів на останній парті, але міг майже дослівно переказати розповіді вчителів на заняттях. У п'ятому класі під час уроків, які вважав нецікавими, читав Шекспіра в німецькому перекладі.

У гімназійні роки, залишившись без батьків, заробляв на життя репетиторством. Із тих коштів зібрав величезну на той час бібліотеку – понад 500 томів.

Чотири рази його ув'язнювала австрійська влада (у 1877, 1880, 1889 і 1892 рр.).

Володів 14 мовами. Поет, прозаїк, фольклорист, перекладач, публіцист, філософ, економіст, політик, громадський діяч. Сучасники називали його "академією в одній особі".

Писав твори не лише українською, а й польською, німецькою, іншими мовами. Перекладав на українську в тому числі з давньої вавилонської, давньоіндійської, давньоарабської, давньогрецької, східних.

Співзасновник першої української політичної партії – Русько-Українська радикальна партія – та перший її голова, автор програми.

Закликав населення Галичини називати себе українцями, а не русинами. "Ми мусимо навчитися чути себе українцями – не галицькими, не буковинськими, а українцями без офіційальних кордонів...", писав він у листі до молоді в 1905-му.

Його переклад біблійної "Книги Буття" досі залишається найбільш точним перекладом цієї частини Біблії українською мовою.

Ледь не запізнився на власне весілля з Ольгою Хоружинською. У кабінеті батька нареченої знайшов стару книжку і переписував із неї рідкісного вірша.

Останні сім років писав лівою рукою, бо права була паралізована. Систематизувати та упорядковувати матеріали йому допомагав син Андрій. Двоє синів Івана Франка (Петро і Парас) вступили до складу легіону Українських січових стрільців.

Помер Іван Франко 28 травня 1916-го на чужих руках – сини були у війську, дочка в Києві, дружина в лікарні. Через бідність і нестачу грошей ховали в чужій вишиваній сорочці, в "позиченій" ямі на шість домовин. В окремій могилі перепоховали Івана Франка через 10 років.

